

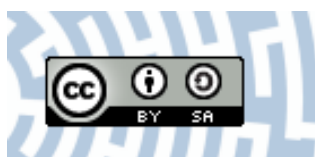

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Siergiej Lozow

Author: Marian Kisiel

Citation style: Kisiel Marian. (2020). Siergiej Lozow. "Iudaica Russica" nr 1 (2020), s. 131-134, doi 10.31261/IR.2020.04.11

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Litteraria

Siergiej Lozow

Siergiej Władimirowicz Lozow — lingwista, badacz Nowego Testamentu — urodził się 9 maja 1954 roku w Smoleńsku¹. Jego życiorys mógłby posłużyć za temat do powieści o niespokojnym umyśle, który po latach różnych przygód odnalazł spokój w studiowaniu martwych lub umierających języków. Urodzony w rodzinie lekarskiej, wychowany został przez dziadków. Od dziecka chciał być lingwistą, ale powodowany miłością do dziewczyny, zaczął studia medyczne. Przerwał je, został powołany na trzy lata do wojska. Wspominał ten okres następująco: „Dużo czytałem po angielsku, ze słownikiem Millera, w tym gramatykę, nadto prace z zakresu lingwistyki rosyjskiej, np. *Morfologię Winogradowa*”². W 1981 roku ukończył studia filologiczne (w zakresie filologii romańskiej) na Uniwersytecie Moskiewskim im. M.W. Łomonosowa (MGU) na podstawie pracy *Podmiotowa struktura powieści Dostojewskiego „Bracia Karamazow” i jej przekaz w dwóch włoskich przekładach* (Субъектная структура романа Достоевского „Братья Карамазовы” и ее передача в двух итальянских переводах), napisanej pod kierunkiem prof. Tatiany Alisowej (1924–2014), jednej z najwybitniejszych italianistek rosyjskich, od 1974 roku członka-korespondenta włoskiej Accademia della Crusca.

W czasie studiów Lozow zetknął się z kulturą niezależną, nową myślą teologiczną, filozoficzną i polityczną. Lektura *Archipelagu GUŁag* Aleksandra Sołżenicyna i *Dennych wyżyn* Aleksandra Zinowjewa wymusiła na nim inne spojrzenie na rzeczywistość ZSRR.

¹ Informacje biograficzne na podstawie rozmów Aleksieja Ogniowa z Siergiejem Lozowem: *Если всё было физней — мы стали ближе к истине*, «Троицкий вариант — Наука» 2017, nr 225, s. 8–9, <https://trv-science.ru/2017/03/29/lyozov/> [08.12.2019]; *Мы отвечаем за арамейский язык перед небытием*, «Троицкий вариант — Наука» 2017, nr 228, s. 8–9 (online: <https://trv-science.ru/2017/05/08/lyozov-2/> [08.12.2019]).

² *Если всё было физней — мы стали ближе к истине...* (tłum. moje — M. K.).

Powiedział później, „że człowiek kształtuje swoje życie jako reakcję na nadchodzące wyzwania intelektualne, to znaczy: zmienia swoje życie w odpowiedzi na te wyzwania”³. Po przeczytaniu *Głównych nurtów marksizmu* Leszka Kołakowskiego krytycznie odniósł się do prac grupy „Młodych socjalistów” (grupa Pawła Kudiukina, Borisa Kagarlickiego i Andrieja Fadina), mieszczących się w obrębie idei zarówno lewicowego eurokomunizmu, jak też prawicowej socjaldemokracji. W tym czasie zbliżył się do chrześcijaństwa, ponieważ wydało się mu to odpowiednie do zamianifestowania indywidualnego oporu wobec władzy. Znalazł się w kręgu Aleksandra Mienia (1935–1990), ekumenicznego filozofa religijnego i teologa prawosławnego, któremu później zarzucił brak zdecydowanej postawy w zwalczaniu „kolaboracjonizmu wewnątrz prawosławia”⁴. Zaangażował się też w ruch obrony praw człowieka, został członkiem moskiewskiego Komitetu Helsińskiego (1989–1990), wchodził w skład redakcji czasopism „Ekspress-Chroniki” oraz „Strana i Mir”. Od połowy lat 90. XX wieku deklaruje światopogląd liberalny i wykazuje dystans wobec dzisiejszego rosyjskiego establishmentu.

Po studiach Lozow pracował jako nauczyciel języków hiszpańskiego i włoskiego w szkole wieczorowej, w 1983 roku został zatrudniony w Instytucie Informacji Naukowej Nauk Społecznych ówczesnej Akademii Nauk. Tutaj, obok redakcji językowej, zajmował się studiowaniem Nowego Testamentu. Wraz z Walentyną Kuzniecowa (tłumaczką) oraz Siergiejem Tiszczenką (kulturoznawcą) przygotował komentowane wydanie czterech ewangelii kanonicznych⁵. W tym czasie tłumaczył i/lub redagował pisma Martina Bubera, Paula Tillicha, Hansa Kelsena oraz przygotował — wraz z Olgą Worową — wybór najważniejszych dwudziestowiecznych prac teologicznych (m.in. Karla Bartha, Dietricha Böhnerhoffera, Emila L. Fackenheim, Rudolfa Bultmanna)⁶. Rozprawę doktorską pt. *Historia i hermeneutyka w nauczaniu Nowego Testamentu* (История и герменевтика в изучении Нового Завета) obronił w roku 1994 w Rosyjskim Państwowym Uniwersytecie Humanistycznym (RGGU), z którym jest związany zawodowo od roku 1992. Rozprawa ukazała się jako osobna książka, została też

³ Tamże.

⁴ С. Лёзов, *Религиозное возрождение или капитуляция?*, «Страна и мир» [Мюнхен] 1986, nr 12, s. 28–36.

⁵ С.В. Лёзова, С.В. Тищенко (red.), *Канонические евангелия*, przeł. z greckiego В.Н. Кузнецова, Наука, Восточная литература, Moskwa 1992.

⁶ М. Бубер, *Два образа веры*, Республика, Moskwa 1995; П. Тиллих, *Избранное. Теология культуры*. Юрист, Moskwa 1995; Г. Кельзен, *Чистое учение о праве*, przeł. М.В. Антонов, С.В. Лёзов, Алеф-Пресс, Санкт-Петербург 2015; *Социально-политическое измерение христианства. Избранные теологические тексты XX века*, Восточная литература, Moskwa 1994.

włączona do autorskiego tomu pism wybranych Loozowa *Próba zrozumienia*⁷.

Poliglota — znawca licznych języków nowożytnych: m.in. angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego, włoskiego — na przełomie stuleci odszedł od aktywnego udziału w życiu społecznym i poświęcił się studiom nad Nowym Testamentem (przełożył ze starogreckiego Ewangelię św. Marka), a także badaniom nad morfologią i syntaktyką wyrazu oraz gramatyką historyczną języków semickich (m.in. akadyjskiego, aramejskiego, hebrajskiego, turoyo). Wypowiedział słynne zdanie: „Jesteśmy odpowiedzialni za aramejski przed niebytem”⁸. Jego liczne prace językoznawcze publikowane są na łamach prestiżowych czasopism⁹.

Esaj Siergieja Lozowa, który tutaj przedstawiamy, powstał w latach 1988–1990, był publikowany wielokrotnie w różnych wersjach. Najpierw jako *Chrześcijaństwo po Auschwitz*, później jako *Idea narodowa a chrześcijaństwo*¹⁰. Wersja pełna eseju została przedrukowana w antologii Zoi Krachmalnikowej *Rosyjska idea a Żydzi*, a także w autorskim tomie prac wybranych *Próba zrozumienia*¹¹. Skróć części drugiej eseju – *Rosyjskie prawosławie i nowy patriotyzm* – ukazał się w przekładzie na język angielski, całość eseju natomiast po niemiecku¹². Po polsku praca ta ukazuje się po raz pierwszy. Podstawą przekładu jest — zaaprobowana przez autora — ostateczna wersja jego eseju z tomu *Próba zrozumienia*, porównana z maszynopisem, zamieszczonym na stronie internetowej RGGU (w autorskim wykazie publikacji za rok 1990)¹³.

Esaj składa się z dwóch autonomicznych, lecz mocno ze sobą związanych części. W pierwszej z nich autor zadaje pytanie o polityczną i moralną odpowiedzialność chrześcijaństwa za antysemityzm i Holokaust. Nawiązując do protestanckiej „teologii po Auschwitz”, zastanawia się nad odpowiedzialnością Kościoła (Cerkwi)

⁷ С. Лёзов, *История и герменевтика в изучении Нового Завета*, Восточная литература, Москва 1996, 375 s.; tenże, *Попытка понимания. Избранные работы*, Университетская книга, Москва–Санкт-Петербург 1999, s. 355–563.

⁸ „Мы отвечаем за арамейский язык перед небытием”...

⁹ Zob. spis publikacji Lozowa na jego stronie internetowej: <http://ivka.rsuh.ru/article.html?id=78809> lub <https://www.hse.ru/staff/sloesov/sci> [08.12.2019].

¹⁰ С. Лёзов, *Христианство после Освенцима*, «Страна и мир» [Мюнхен] 1990, nr 1, s. 128–134; tenże, *Национальная идея и христианство*, «Октябрь» 1990, nr 10, s. 148–160.

¹¹ М. Крахмальникова (red.), *Русская идея и евреи. Роковой спор. Христианство, антисемитизм, национализм*, Наука, Восточная литература, Москва 1994; С. Лёзов, *Попытка понимания*..., s. 231–254.

¹² S. Loesov, *Russian Orthodoxy and the New Patriotism*, „Holocaust and Genocide Studies” 1991, vol. 6, issue 3, s. 253–267; S. Lösov, *Nationale Idee und Christentum*, w: *Die Fesseln der Vergangenheit. Russisches Denken nach der Perestroika*, hrsg. S. Margolina, Fischer Taschenbuch, Frankfurt a. M. 1993, s. 65–99.

¹³ Zob. <http://ivka.rsuh.ru/article.html?id=78809> [08.12.2019].

za Holokaust, nad wielowiekowym antyjudazmem kościelnym jako jednym ze źródeł antysemityzmu rasistowskiego oraz nad możliwościami przekształcenia najgłębszych podstaw nauczania chrześcijańskiego w kontekście doświadczenia Holokaustu. W części drugiej — pyta o związek prawosławia z tzw. „nowym patriotyzmem” Frontu Narodowo-Patriotycznego „Pamięć”, który ujawnił się w postawach agresywnego antysemityzmu rasistowskiego.

Po publikacji eseju, Lozowowi zarzucono myślenie publicystyczne i wyjaskrawienie stanowisk. W ostatniej dekadzie XX wieku okazało się, że niemieckie i amerykańskie idee „teologii po Auschwitz” nie dały się przeszczepić na grunt rosyjski. W czasie postkomunistycznego odradzania się prawosławia zostały odrzucone jako ideowo obce¹⁴. Lozow uznał to za wielki błąd, a przynajmniej za utraconą szansę na intelektualne porozumienie chrześcijaństwa i judaizmu. Napisał w poincie swojego eseju *O niepowstaniu chrześcijaństwa z judaizmu*:

„Teologia dialogu w ostatnich dziesięcioleciach zastąpiła teologię misji. Jest to funkcjonalna zamiana: w obu przypadkach odczuwamy potrzebę pogłębionego zrozumienia judaizmu w takim sensie, w jakim nie musimy rozumieć islamu. Liberalni chrześcijanie w kontekście tego dialogu wykształcili coś, co przypomina kompleks niższości. Szczególnie interesujące są przypadki przejścia aktywnych chrześcijan (w szczególności teologów chrześcijańskich!) na judaizm; czasem towarzyszy temu emigracja do Izraela. Oczywiście, takie duchowe przygody opierają się na założeniu, że istnieje tylko jedna prawda (lub w tym przypadku: jest tylko jedna prawda). Okazuje się, że poszukiwacze prawdy rozumują lub czują tak: jeśli judaizm nie jest niedokończonym chrześcijaństwem, to chrześcijaństwo okazuje się zepsute przez judaizm, a zatem nie jest prawdą. Ale jeśli pytanie o prawdę w ogóle nie jest przemysłane, to i „wspólne korzenie” mogą nie być rozumiane tak, jak są one rozumiane, dlatego chrześcijański dialog z Żydami, a raczej chrześcijański monolog o Żydach i w obecności Żydów (jak to jest praktykowane na Zachodzie i jak powoli pojawia się i u nas) traci swój niewyjaśniony i ekscytujący urok”¹⁵.

Marian Kisiel

¹⁴ В. Лихачев, *Политический антисемитизм в современной России* (cz. 3: *Религия, rozdz. 1: Антисемитизм, православная церковь и государство в современной России*, <https://www.sova-center.ru/racism-xenophobia/publications/antisemitism/political-antisemitism/2003/08/d763/> [08.12.2019].

¹⁵ С. Лёзов, *О непроизхождении христианства из иудаизма*, w: *тегож, Попытка понимания...*, s. 19–20.